

**გლობალიზაცია და სტაბილურობის
აქტუალური პრობლემები 21-ე საუკუნეში**

(სამეცნიერო-საინოვაციო გლობალიზაციის ძირითადი
საპროგნოზო მიმართულებები)

ნონა ახვლედიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

მსოფლიო ეკონომიკის მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების გლობალურმა ცვლილებებმა წარმოშვეს გლობალური პროცესების საერთაშორისო რეგულირებისა და მართვის აუცილებლობა. **ჩგლობალიზაცია** ურთულესი ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული მოვლენაა, რომელიც მოიცავს მსოფლიოში მიმდინარე ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ქმნადობის და ფუნქციონირების ურთულეს პროცესებს და თავის მხრივ, შედგება ერთმანეთთან ინტეგრირებული, ერთმანეთის „ინსპირატორი“ ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკების, ბაზრების, მომსახურების, ფინანსების, ინფორმაციული სისტემების, ინსტიტუციური სტრუქტურების, კულტურებისა და სხვათა ერთობლიობებისაგან, სადაც წამყვანი ადგილი უკავია ეკონომიკურ გლობალიზაციას. გლობალიზაციის გამომწვევ ძირითად, ურთიერთდაკავშირებულ ფაქტორთაგან მნიშვნელოვანია: ახალი საერთაშორისო შრომის დანაწილება, ფინანსების ინტერნაციონალიზაცია, ახალი ტექნოლოგიების სისტემა და საერთაშორისო სამომხმარებლო ბაზრების ჰომოგენიზაცია. მონოგრაფიაში „ეკონომიკის გლო-

ბალიზაცია: მიმართულებები, გამოწვევები, პერსპექტივები“, (ავტორია ცნობილი ქართველი მეცნიერ-ეკონომისტი პროფესორი ელგუჯა მექვაბიშვილი) ნაჩვენებია ის აშკარა საფრთხეები, რითაც გლობალიზაცია ემუქრება საქართველოს სუვერენიტეტსა და ეროვნულ ფასეულობებს, მოჰყავს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უნმინდესისა და უნეტარესის, ილია II-ს ფრიად ტყეადი და შორსმიმავალი შემდეგი სიტყვები: „ეკონომიკა თანდათან კარგავს მხოლოდ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას და იქმნება ტრანსნაციონალური კომპანიები, რომლებსაც ძირითადად საკუთარი მიზნები ამოძრავებთ და არა - სახელმწიფო ინტერესები. მიმდინარეობს კულტურათა ასიმილაციის პროცესი. ეს ყველაფერი გლობალიზაციის გამოვლინებაა.. სხვადასხვა ფორმებით და საშუალებებით მიმდინარეობს ზემოქმედება ჩვენი საზოგადოების, განსაკუთრებით კი მომავალი თაობის ცნობიერებაზე, რათა მათში დაინერგოს არაეროვნული, არაქრისტიანული მსოფლმხედველობა, რაც შედეგად გამოიწვევს ჩვენი ეთნოფსიქიკის შეცვლას და ერთიანი ქართველი ერის დაშლა-გადაგვარებას“.

გლობალიზაციასთან მიმართებაში ეკონომიკურ-სტატისტიკური ანალიზის თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სტატისტიკური მეთოდოლოგიის (საინდექსო. სარკისებური სტატისტიკის მეთოდის, ვარიაციის და ა. შ.) სრულყოფა-გამოყენებას. ჟურნალ “Foreign Policy”-ს მარტიაპრილის ნომერში (ვიქტორ ელენსკი - უკრაინის რელიგიური თავისუფლების საერთაშორისო ასოციაციის პრეზიდენტი) უკვე მეოთხეჯერ გამოქვეყნდა გლობალიზაციის მსოფლიო ინდექსი (A.T.Kearny/Foreign Policy Globalization Index), მასში მოყვანილია პლანეტის შემდგომი შემჭიდროვების პროცესების ანალიზის საექსპერტო რეზულტატები, გლობალიზირებული ქვეყნების სიაში მოხვდა 62 სახელმწიფო, რომლებშიც ცხოვრობს მსოფლიოს მოსახლეობის 84 პროცენტი და რომლებიც აწარმოებენ მსოფლიო პროდუქციისა 96 პროცენტს. გლობალიზაციის ინდექსი გამოითვლება 14 მაჩვენებლით, რომლებიც 4 ნაწილად იყოფიან.. პირველი _ ეს არის მსოფლიო ეკონომიკაში ეკონომიკური ინტეგრაციის დონე, სადაც მხედველობაში მიიღება ვაჭრობის, ინვესტიციების გან-

ვიტარება, კაპიტალის მოძრაობა და ა.შ. მეორე – პერსონალური კონტაქტები, საერთაშორისო ტურიზმი, სატელეფონო კავშირის ხარისხი, ფულადი გაცვლები, სხვადასხვა სახის არასახელმწიფო-ბრივი ტრანზაქციები. მესამე – ინტერნეტის განვითარება და მეოთხე – საერთაშორისო ურთიერთობებში პოლიტიკური თანამონაწილეობა, ანუ მონაწილეობა საერთაშორისო ორგანიზაციებში და საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციაში, ნვლილი გაეროს მშვიდობისმყოფელი ძალების საქმიანობაში (იხ. “Measuring Globalization” In, Foreign Policy, March-April 2004, pp.54-69). გლობალიზაციის ინდექსი უდავოდ სერიოზული მასალას იძლევა განხილვისათვის. საყურადღებოა, რომ მსოფლიოს ყველაზე გლობალიზირებული სახელმწიფო A.T.Kearny/Foreign Policy Globalization Index-ის თანახმად – არის ირლანდია. ეს ქვეყანა ზედიზედ მესამეჯერ არის პირველ ადგილზე ამ ინდექსში როგორც მსოფლიოსთან თავისი მჭიდრო ეკონომიკური და პერსონალური კავშირების, ასევე საკუთარ ეკონომიკაში კოლოსალური ინვესტიციების წყალობით. საინდექსო მეთოდის გამოყენებისას შესაძლებელია ასევე გლობალიზაციაზე მოქმედი სხვა ფაქტორების გათვალისწინება, რომელიც სპეციფიკურია ამა თუ იმ ქვეყნისათვის და სტატისტიკური კვლევის საგანს წარმოადგენს. რაც შეეხება სარკისებური სტატისტიკის მეთოდოლოგიის გამოყენებას, ის აუცილებელი პირობაა, როგორც გლობალიზაციის სწორად წარმართვისათვის, ასევე ქვეყნებს შორის ჩრდილოვანი ეკონომიკის აღმოფხვრის თვალსაზრისით. აღნიშნული მეთოდის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მისი გამოყენებისას ხდება პარტნიორი ქვეყნების ექსპორტი-იმპორტის მონაცემთა შედარება. თეორიულად ეს მონაცემები ტოლი უნდა იყოს, თუმცა პრაქტიკაში ეს ასე არ ხდება. საქართველო “სარკისებური სტატისტიკის” მეთოდს სულ რამდენიმე ქვეყანასთან იყენებს (რუსეთი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა, სომხეთი გერმანია და ა. შ.). მნიშვნელოვან განსხვავებას პარტნიორი ქვეყნების ექსპორტი-იმპორტის მონაცემებში იწვევს საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვაში მეთოდოლოგიური ხასიათის განსხვავების არსებობა. პარტნიორი ქვეყნების საგარეო ვაჭრობის მონაცემებზე არანაკლებ გავლენას ახდენს კლასიფიკაციებთან დაკავშირე-

ბული პრობლემები. დღეისათვის საგარეო ვაჭრობის პრაქტიკაში რამდენიმე კლასიფიკატორი გამოიყენება. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს აღნიშნული კლსიფიკატორების ერთმანეთში გადასაყვანი ცხრილები, ნომენკლატურული განსხვავების არსებობა გამორიცხული არ არის. პარტნიორი ქვეყნების საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის მონაცემთა განსხვავების მეორე ჯგუფის მიზეზებს მიეკუთვნება შეფასებითი ხასიათის განსხვავებები. საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის მონაცემთა შორის განსხვავების მიზეზებს ასევე მიეკუთვნება შეცდომები საბაჟო დეკლარაციების შევსებისას, რომელიც შეიძლება იყოს შემთხვევითი და წინასწარგანზრახვითი. საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის ხარისხის თვისობრივად გაუმჯობესებისათვის საჭიროა სარკისებური შედარებების პარალელურად ჩატარდეს სპეციალური კვლევები, როგორც არაორგანიზებული საგარეო ვაჭრობის, ისე ცალკეული საქონელთა ჯგუფის მიხედვით. ამასთან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქვეყნებს შორის ასიკუდას მსგავსი ერთიანი ქსელის პროგრამირება, რაც თავის მხრივ ავტომატურად მოახდენს, ექსპორტ-იმპორტის აღრიცხვას პარტნიორ ქვეყნებს შორის.

როდესაც ვახასიათებთ სამეცნიერო და საინოვაციო-ტექნოლოგიურ სფეროში გლობალიზაციის თანამდეროვე პროცესებს, საჭიროა გამოიყოს რიგი ასპექტები. უწინარეს ყოვლისა ეს ტენდენციები ასახვას ჰპოვებენ უშუალოდ, საკვლევი სამუშაოების შინაარსსა და მიმართულებებში. ფუნდამენტური მეცნიერება თავისი არსით იმთავითვე წარმოადგენს ინტერნაციონალურს, რომელიც გადალახავს სახელმწიფოთაშორისო საზღვრებს და ხდება საკაცობრიო თვითშემეცნებისა და მსოფლიოს განვითარების პროგნოზირების ზოგადსაკაცობრიო საშუალება. მეცნიერებატევად პროდუქციას მსოფლიო ბაზრის ჩარჩოებში, გააჩნია სხვადასხვა ტექნოლოგიური სპეციალიზაცია. ჩამოყალიბდა შრომის საერთაშორისო განაწილება, რომელიც ქვეყნებს საშუალებას აძლევს კონცენტრაცია გაუკეთოს რესურსებს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების იმ მიმართულებით, სადაც ისინი ფლობენ განვითარებულ პოტენციალს. შედეგად ძლიერდება სახელმწიფოებს შორის ტექნოლოგიური ურთიერთდამოკიდე-

ბულება.. თანამდეროვე პირობებში სამეცნიერო-საინოვაციო ტექნოლოგიების სფეროს გლობალიზაციისათვის დამახასიათებელია სხვადასხვა ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ფორმები. გრძელდება საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კორპორაციების პირველადი ფორმების ხარისხობრივი განვითარება - საერთაშორისო პროგრამებისა და პროექტების დამუშავება და რეალიზაცია, მეცნიერებისა და სპეციალისტების საერთაშორისო გაცვლა. ამასთან ერთად, ძალას იკრებს ინტეგრაციის უფრო ღრმა ფორმები - საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევითი კოლექტივები, მეცნიერების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის უნიკალური ობიექტები, რომლებიც საერთაშორისო საკუთრებას წარმოადგენენ, ერთობლივი საწარმოები, რომლებშიც ამუშავებენ და აწარმოებენ მეცნიერებატევად პროდუქციას. შეიქმნა სამეცნიერო-საინოვაციო საქმიანობის საკოორდინაციო მექანიზმი. საერთაშორისო ტექნიკური პროექტები და პროგრამები მუშავდება და რეალიზაცია უკეთდება სახელმწიფოთაშორისი და ფირმებშორისი შეთანხმებებისა და რეგიონული ინტეგრაციული ინსტიტუტების ჩარჩოებში, ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციების - გაერო, იუნიდო, იუნესკო და სხვ. ეგიდით. გადამღებულია მნიშვნელოვანი ნაბიჯები, რომელიც მიმართულია საერთაშორისო სამეცნიერო-საინოვაციო ინფრასტრუქტურის ისეთი შემადგენლების უნიფიკაციის მიზნით, როგორიცაა სტანდარტები, სერთიფიკაციის სისტემები, ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების დაცვის მექანიზმი და ა.შ. სწრაფი ტემპებით ვითარდება სამეცნიერო ტექნოლოგიური კომპლექსის საერთაშორისო საფინანსო ინფრასტრუქტურა-საბანკო ქსელი, ფონდები, ვენჩურული და სადაზღვევო კომპანიები, ასოციაციები და ა.შ., რომლებიც სამეცნიერო-ტექნოლოგიური და საინოვაციო პროექტების ინვესტირებაზე არიან სპეციალიზებული. მეცნიერებისა და სამეცნიერო ორგანიზაციების საქმიანობა სულ უფრო მეტად მსოფლიო საერთო პრაქტიკას ეყრდნობა და საერთაშორისო ერთიანი კრიტერიუმებით ფასდება. სამეცნიერო და საინოვაციო-ტექნოლოგიური გლობალიზაციის ძირითად საპროგნოზო მიმართულებებად შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს, როგორც: 1. ტექნოლოგიების პრიორ-

იტეტული დამუშავებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქვეყნებს შორის საინფორმაციო ურთერთმოქმედებას და საინფორმაციო საზოგადოებაში გადასვლას; 2.გლობალური მეტატექნოლოგიების დამუშავება (ტექნოლოგიური და სოციალური ინოვაციების ინტეგრირება); 3.ინტელექტუალური რესურსების საერთაშორისო მობილურობის რადიკალური ინტენსიფიკაცია; 4. მსოფლიო სამეცნიერო-ტექნოლოგიური განვითარების ნაწილობრივი რეგულირების საერთაშორისო მექანიზმის ფორმირება, უზინარეს ყოვლისა ეკოლოგიური პრობლემების მიზნით, ასევე „მესამე მსოფლიოს“ ქვეყნების ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის შემცირება; 5. საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ ინფრასტრუქტურაში მცირე და საშუალო მეცნიერებატევადი ბიზნესის ორგანული ჩართვა; 6.ინტერნეტ-ტექნოლოგიებისა და კომპანიების განვითარება, რომლებიც სამეცნიერო-საინოვაციო ციკლის სხვადასხვა სტადიაზე მოახდენს სხვადასხვა ქვეყნების ინტელექტუალური რესურსების აკუმულირებას; 7.მსოფლიო სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კომპლექსის განვითარების პროცესის რეგულირებაში ტრანსნაციონალური კორპორაციების და სახელმწიფო სტრუქტურების ურთიერთმოქმედება. სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ სფეროში ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის ტენდენციის ხასიათი უმეტესად განისაზღვრება ქვეყანაში ფორმირებული სოციალურ-ეკონომიკური მოდელით. გლობალურ საინტეგრაციო პროცესში მეცნიერებისა და საინოვაციო-ტექნოლოგიური საქმიანობის გარდაქმნასთან დაკავშირებული სამომავლო გეგმები დამოკიდებულია სისტემური რეფორმებისა და სტრუქტურული პოლიტიკის ხარისხზე, რომელიც ღია საერთაშორისო თანამშრომლობის ახალი ფორმების განვითარებასა და მისი მსოფლიო პრაქტიკისადმი ადაპტირებას, სამამულო მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, ინტელექტუალური პროდუქტის, მეცნიერებატევადი საქონლისა და მომსახურეობის მსოფლიო ბაზარზე გატანას, ამასთან ქვეყნის სამეცნიერო-ტექნიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას უნდა ითვალისწინებდეს. დღეს მეცნიერება და ინოვაცია ქმნის ერთიან გლობალურ კომპლექსს, რომელშიც ახალი მიღწევები და აღმოჩენები, მიუხე-

დავად შეზღუდვებისა და აკრძალვებისა, საკმაოდ სწრაფად ხდება მსოფლიო მეცნიერების კუთვნილება და საყოველთაო სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გაძლიერების ფაქტორი. გლობალიზაციის პროცესს ერთიანი მსოფლიო თანამეგობრობის ჩამოყალიბებამდე მივყავართ, რომელშიც ერთიანი ნორმების, ინსტიტუტებისა და კულტურული ღირებულებების ფორმირების ტენდენცია შეიმჩნევა. იგი ჩვენი ცხოვრების რეალობაა, რომელსაც ადრე მიმდინარე ინტეგრაციული პროცესებისგან განსხვავებით, მთელი რიგი არსებითი ნიშნები და სპეციფიკური თავისებურებანი გააჩნია.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბ. გაბიაშვილი “სტატისტიკა ეკონომიკაში, ბიზნესსა მენეჯმენტში“ 2010წ.
2. ე. მექვაბიშვილი „ეკონომიკის გლობალიზაცია: მიმართულებები, გამოწვევები, პერსპექტივები“, 2010წ.
3. ჟურნალ “Foreign Policy”-ს მარტი-აპრილი.
4. www.geostat.ge და ა.შ.